

Mandel Ábrahám És A Felesége

Ezek az anyai nagyszüleim: Mandel Ábrahám és Sára. Az 1930-as években készült a kép Egeresen.

Az anyai nagyszüleim földbirtokosok voltak egy Magyarnádas nevű faluban, Kolozs megyében. De nagyapám, akit Mandel Ábrahámnak hívtak, Kozárvárról származott, Kolozs megyéből. Nagyapám is tanult ember volt, különösen szentírásstudományt tanult, de általában is művelt ember volt. Nagyon tevékeny, modern ember volt, dacára annak, hogy [Magyar]Nádas kis falu volt, csak három zsidó család élt ott. Akkoriban igen sok zsidó koldus járt-kelt a világban, különösen Máramarosból,

ahol a zsidók nagyon vallásosak voltak, és persze hogy eljutottak [Magyar]Nádasra is, minthogy ez a koldusmesterség ügyessé tesz, és mindenhová elmennek [lásd: snorrer]. Nagyapám nagyon vallásos volt, és említésre méltó, hogy hetekre magánál tartotta a koldusokat, etette, altatta, hogy megtarthassa a vallási szertartásokat, minthogy a zsidóknál szükség van tíz férfira egy vallásos szertartáshoz [lásd: minján]. És így legalább péntek este és szombaton legyen istentisztelet. A szertartásokat a házban tartották, minthogy olyan kevés zsidó élvén ott, nem volt templomuk. Nem engedhették meg maguknak, nem is lett volna, aki látogassa. És nagyapámnak volt háza, szobái, adott nekik szállást is, ételt, még pénzt is. Megengedhette magának.

Volt a házban minden, ami a szertartásokhoz kellett. Voltak imádságos könyvei. A zsidóknál minden egyszerűbb, mint a keresztényeknél. A zsidóknál elég egy szoba, két gyertya vagy akár csak egy, és lehet imádkozni. Persze vannak bizonyos alkalmakhoz kötődő imádságok, mint a keresztényeknél is: reggeli ima, délutáni ima, esti ima, ünnepi alkalmakkor elmondandó imák, péntek esti ima, szombati ima. A zsidóknál, és különösen a vallásosabbaknál, akik betartják a szokásokat és az igazi vallási hagyományokat, inkább a férfiakat veszik számításba vallási szempontból. Nem helyettesítheti asszony, sem egy, sem száz a férfiakat a szertartásban. Emiatt szállásolta el nagyapám ezeket a koldusokat. Országszerte elterjedt a híre, az egyik koldus mondta a másiknak: "Eredj oda, kapsz mindent."

Nagyapám szorgalmas ember volt, csupa energia, okos. Nem tűrte el azt, amit illetlennek tartott. Szót kellett fogadnunk neki. Mindannyian, az unokái nagyon tiszteltük. Aztán megvoltak az elvei, és általában ezeket mi is átvettük tőle: a tisztességet, a becsületet és főleg az idősebbek iránti tiszteletet. Nagymamám, Mandel Sára Beszterce mellől származott, ha jól emlékszem, Lekencéről. Nagyapám a második férje volt. Az elsőről annyit tudok, hogy megfulladt, amikor valakit ki akart menteni, amikor a Nádas kiáradt, és elárasztotta a falut. Ezután ment hozzá nagymama nagyapámhoz. Tulajdonképpen a birtok az első férjtől maradt. Nagyanyám rendkívüli asszony volt, szelíd, okos. Minthogy szász vidékről származott, megtanult németül, nemcsak beszélni, hanem tudott olvasni és írni is, ami ritkaság volt akkoriban. Nagyapám beszélte az anyanyelvét, a jiddist, beszélt románul, magyarul, németül. Én inkább tőlük tanultam az idegen nyelveket. Nagymamám minden reggel egy órán át imádkozott egy nagy imádságos könyvből. Leült egy székre, és mondta az imádságokat, amiket állva kellett volna mondani. Mindent férfi módra végzett.

Egy idő után, az 1920-as évek végén, nagyapa úgy határozott, hogy eladja a birtokot, és egy faluba költözik velünk. Róza nagynéném más településen lakott, Körösfőn, mi Egeresen. Nagyapám arra a következtetésre jutott, hogy jobb, ha idős korára közelebb van a gyermekeihez és az unokáihoz. Nem laktunk egy házban, külön laktak, de közel hozzánk. Ennek a háznak az udvarán készült ez a kép, a falra tettek egy ágytakarót.

Mindkét nagyszülőm egészséges volt, megélték az aranylakodalmukat. Nagymamám kilencvenkét éves volt a halálakor, 1935-ben. Nagyapa egy héttel előtte halt meg. Egymás mellett vannak eltemetve, a zsidóknál tilos egy sírba temetni a halottakat. Egeresen nyugszanak. Nagymama a kezeim között halt meg. Így történt. De tudja meg: nem félttem. Akkor láttam először halottat. Tudatánál volt az utolsó pillanatig. Akkor, az utolsó másodpercben mondta: "Édes lelkecském, halok meg..." -- és abban a pillanatban meg is halt. Akkor láttam életemben először halottat.